

Motion

1975/76:1765

av herr Gernandt

om ett industriellt utvecklingscentrum i Västmanlands län

Främjande av teknisk utveckling genom kollektiva industrier

Denna motion är en uppföljning av den 1972 väckta motionen om åtgärder för att främja innovationer inom teknik m. m. (motion 1972:1316). Sedan dess har värdefulla erfarenheter av industriell utveckling erhållits genom verksamheten vid Stiftelsen Industriellt utvecklingscentrum i övre Norrland. Här avses då IUC i Skellefteå.

Föreliggande motion vill fästa uppmärksamheten på följande:

1. Att det är av stor vikt att landets uppfinnare i ännu högre grad än hittills ges möjlighet att utveckla goda tillverkningsidéer, vilket i sin tur kan skapa nya arbetstillfällen för många människor,

2. att det för den tekniska utvecklingen av många uppfinningar behövs lätt tillgängliga och lämpliga verkstadsresurser vilket många uppfinnare och vissa småföretagare saknar,

3. att ganska mycket av vad en seriös uppfinnare behöver hjälp med kan åstadkommas på enklare och billigare sätt än genom regionala utvecklingscentra av modell IUC. Detta hindrar dock inte att även de sistnämnda erfordras och är mycket angelägna att skapa.

4. att industrilänet Västmanland och angränsande område sedan gammalt är en mycket industririk del av landet men att sysselsättningsproblemen där har börjat bli mycket allvarliga. Detta gäller främst småindustrin, som har stort behov av hjälp till teknisk utveckling. För att betjäna ovannämnda, industriellt viktiga del av Mellansverige vore det därför mycket lämpligt och angeläget att lokalisera ett industriellt utvecklingscentrum till lämplig plats i Västmanland.

5. att som ett enklare alternativ – eller som en praktiskt inriktad början till ett blivande IUC – Västmanland lämpligen kan göras till försökslän för det som i motionen förslagsvis kallas "kollektiva industrier" eller innovationscentra.

Så viktiga är uppfinnarna

Vissa indikationer tyder på att den fantasifullhet och skaparkraft som en gång – genom en hel rad epokgörande uppfinnarinsatser – lade grunden för de nuvarande stora svenska exportindustrierna inom den mekaniska verkstadsindustrin under senare årtionden i praktiken tycks ha upphört att lämna några mer väsentliga bidrag till utvecklingen.

Sedan många år upplever vi en minskning av det årliga antalet patentansökningar från i Sverige bosatta uppfinnare samtidigt som antalet ansökningar från utländska uppfinnare och utländska företag fortsätter att stiga.

Sverige har tidigare varit ett av de mest utpräglat "uppfinnarproduktiva" länderna i världen och har även stått högt i anseende för detta, samtidigt som det har givit ett avsevärt bidrag till vår välståndsutveckling. Det är därför att betrakta som en larmsignal att vi nu har en svag "bytesbalans" i fråga om patentansökningar och licenshandel.

Även exporten av färdiga produkter är i avtagande på grund av den hårda priskonkurrensen på världsmarknaden.

Svenska företag inom olika branscher söker i rådande läge uppnå konkurrensjämvikt genom rationalisering, omstrukturering m. m., och stora förhoppningar knyts alltjämt till att pågående forskningsverksamhet skall leda till nya lösningar av näringslivets problem.

Forskningens inverkan på arbetstillfällena

Produktionsfaktorerna arbete och kapital kan naturligtvis inte ensamma klara den ekonomiska tillväxten, även om man tillgriper omstrukturering, rationalisering m. m. Den s. k. teknikfaktorn är i hög grad avgörande för fortsatt industriutveckling.

Bland komponenter ingående i teknikfaktorn trodde man sig kunna identifiera forskningen som den främsta drivande kraften i välståndsutvecklingen. Detta ledde till en kraftigt ökad satsning på forskning, bl. a. genom nyetablering av stora statliga forskningsorganisationer. Men det har allt tydligare framkommit att forskningen – för att över huvud få någon rimlig samhällsekonomisk verkan – måste kompletteras med en specifikt behovsriktad innovationsaktivitet, vilken ej kan rubriceras som forskning utan snarast faller under vad som brukar kallas uppfinnarverksamhet.

I nuläget har vi i Sverige en situation där både samhälle och näringsliv satsar betydande belopp på forskning, medan satsningen på enskild uppfinnarverksamhet är så obetydlig att den knappast kommer fram i statistiken. Det råder därför intet tvivel om att här finns en mycket kraftig obalans mellan vad som satsas på forskning och vad som satsas på uppfinnarverksamhet – en obalans vilken alltså leder till att viss del av forskningen i dag snarast blir en kostnadsbelastning, när den i stället borde och kunde vara en lönsam investering genom att skapa nya arbetstillfällen.

Landets småföretagare – ofta goda innovatörer

Det finns inom landet åtskilliga – för en större allmänhet okända – småföretag, som i dag kämpar med stora svårigheter men som har de fruktbara idéerna och uppslagen, vilka – om tillgång fanns till riskvilligt kapital – skulle kunna utvecklas och växa sig starka, även i världskonkurrens. Framför

allt finns den tändande gnistan till en sådan utveckling hos uppfinnarna, de tekniskt kreativa personerna (innovatorerna) som har en mängd radikala uppslag, ofta med mycket lovande framtidsvärde.

Inom denna, ganska sparsamt – och i varje fall inte systematiskt – nyttiggjorda uppfinnarverksamhet bör finnas en ny, oförbrukad resurs till fortsatt och eventuellt ökad välståndsutveckling.

Det torde knappast vara möjligt att ur tillgängliga data räkna fram något exakt värde på vad denna resurs skulle kunna avkasta, om den kom att utnyttjas effektivt. Däremot är det möjligt göra goda uppskattningar, och sådana pekar på att ett effektivt nyttiggörande av landets potential för uppfinnarverksamhet skulle komma att på ett högst markant sätt avspegla sig i den ekonomiska utvecklingen och utvecklingen av livsnivån.

En för svenska näringslivet tillfredsställande innovationsutveckling – åtminstone med avseende på möjligheten att skapa nya arbetstillfällen för de många arbetslösa inom landet – synes inte föreligga inom de stora börsnoterade företagen. Där råder vanligen företrädesvis en strävan att rationalisera och automatisera tillverkningsprocesserna för de konventionella produkterna i syfte att uppnå bättre konkurrensmöjligheter inom aktuell bransch. Det är bl. a. därför som denna motion främst avser små och medelstora företag samt enskilda uppfinnare.

Teknisk kreativitet kan ge nya arbetstillfällen

Kreativitet betyder i detta sammanhang förmågan att finna nya, originella kombinationer – gärna av de element som tillkommit genom forskning. Men i vissa fall leder det genom kreativiteten uppnådda innovationsuppslaget till behov av viss kompletteringsforskning, och på detta sätt bör forskning och kreativitet inom samhällets alla områden kunna samverka till det bästa. Att i betydligt högre grad än hittills uppmuntra och utnyttja samhällets kreativa begåvningar – företrädesvis de tekniskt inriktade – skulle med stor sannolikhet ge gott utbyte i form av nya arbetstillfällen inom tillverkningsindustrin.

Inom kretsen av kunniga och seriösa tekniska nyskapare finns troligen den guldgruva som samhället och näringslivet åter bör förstå att bearbeta. Man har uppskattat att det finns mellan 10 000 och 30 000 uppfinnarbegåvningar i Sverige, vilka i realiteten är utestängda från varje rimlig möjlighet att utexperimentera och utveckla sina uppfinningar och från möjligheten att få pröva sin uppfinningsförmåga på alla de problem som samhället i dag står inför.

I motsats till forskarna saknar uppfinnarna utbildningsmöjligheter anpassade till deras begåvningsstyp. I motsats till forskarna saknar också de flesta uppfinnare möjligheter att erhålla avlönade befattningar, med frihet att arbeta med sina uppfinningar och med tillgång till alla de resurser i fråga om lokaler, medarbetare, instrument etc. som krävs för att de liksom

forskarna skall kunna utföra sitt landsgagneliga arbete.

Det är just behovet av lokaler, medarbetare och utrustning till seriösa uppfinnarens förfogande som denna motion vill framhålla. Det behöver inte bli någon dyrbar investering men kan komma att ge god återbäring genom att bereda möjligheter till framtida arbetstillfällen för många människor.

Kollektiva industrihus i varje län

Industriella utvecklingscentra av typ IUC i Skellefteå är naturligtvis mycket angelägna anläggningar för landets olika regioner. Såsom framhållits i motionens inledning bör Västmanlands län vara en mycket lämplig lokaliseringstrakt för ett sådant centrum.

Men IUC-verksamheten är av förhållandevis stor omfattning och ligger på relativt hög teknisk nivå. Därmed blir också kostnaderna relativt höga. Vad småföretagare och uppfinnare ofta behöver är någon form av "experimentverkstad", där försöksmodeller av goda uppfinningsidéer kan tillverkas och utprovas – en tämligen välutrustad och välbelägen verkstad med resurser utöver de maskiner och apparater som den egna hemmaverkstaden förfogar över.

Som ett första steg – till förhållandevis låg kostnad – för att underlätta verksamheten för småföretagare och uppfinnare bör det vara av stort värde att man inrättar något som kan benämnas *kollektiva industrihus* eller *innovationscentra* – helst i varje län – i samarbete med företagarföreningarna och i nära samråd med STU, patentverket m. fl. som har nödvändig expertis till förfogande.

Dessa innovationscentra – som organisatoriskt blir något helt nytt, även om äldre, lediga lokaler kan utnyttjas – bör omfatta *experimentverkstäder för uppfinnare*, tillgång till någon kvalificerad person för viss rådgivning till uppfinnare rörande bedömning av uppfinningsidéer, utveckling och exploatering av uppfinningar, patentskydd och finansieringshjälp m. m. Självfallet kan inte all nödvändig expertis finnas samlad i varje län, utan den lokale rådgivarens funktion blir ofta att föra uppfinnarens speciella problem vidare till lämplig centralinstans.

Det väsentliga är att uppfinnare med värdefull kreativ förmåga på detta sätt får möjlighet att med verkstadsresurser åstadkomma en fungerande demonstrationsmodell. Ifrågasvarande experimentverkstad kan vara någon nedläggningshotad verkstad inom länet, någon verkstad för handikappad verkstadspersonal eller någon lokal av annan art som inte medför så stor, extra ekonomisk belastning för samhället.

Man kan på detta sätt ge ett antal personer meningsfylld och samhällsnyttig sysselsättning med att framställa försöksanordningar och fungerande modeller, som senare underlättar patentansökningar och exploatering av produkten. Bl. a. bör sådan verksamhet kunna vara till stor nytta för tekniskt intresserad men f. n. arbetslös ungdom.

Bokföring, administration m. m. bör ske centralt, t. ex. genom företagarföreningen, och de olika experimentverksamheterna bör endast ges begränsad verkstadstid för resp. försöksprojekt, som snarast efter färdigställandet bör utbjudas till landets industri.

Här kan naturligtvis invändas att svårigheten att välja ut de värdefullaste kreativa förmågorna kan vara mycket stor. Det kan även vara svårt att välja ut de tekniska idéer och uppfinningar som skall ges förmånen att utgöra försöksobjekt. Men denna urvalssvårighet bör inte avskräcka. Dessa försökscentra bör i viss mån utgöra en kollektiv tillgång bland intresserade småföretagare – som alltså har möjlighet att utnyttja försökspersonal och försöksutrustning – och det är därvid att hoppas på att lämpligt samförstånd, prioritering och ömsesidig hjälpsamhet skall kunna råda.

Företagarföreningen – med myndigheter, patentverket m. fl. "bakom ryggen" – bör dessutom kunna borga för att skälig rättvisa kommer att råda. Erfarenheten från seriöst innovationsarbete visar dessutom att en viss utgallring sker förhållandevis automatiskt då ett antal innovatörer förs samman till gemensamma arbetsplatser och arbetsuppgifter.

Men mycket finns ju redan – säger någon

Mot hela det i motionen skisserade förslaget kommer sannolikt att från flera håll resas anmärkningen att ifrågavarande möjligheter för uppfinnare redan existerar genom landets företagarföreningar – men så är långt ifrån fallet. Företagarföreningarna lämnar företrädesvis sin hjälp till tillverkningsföretag som kan sysselsätta arbetskraft och kan under rådande förhållanden endast i någon mån hjälpa uppfinnare, under förutsättning att deras uppfinningsidé kan erhålla förankring i någon industri. Detta är vanligen oerhört svårt, om uppfinnaren inte har möjlighet att förevisa en fungerande modell och helst även har patentskyddet ordnat.

Det kommer sannolikt även att invändas att STU är det rätta organet för uppfinnare som är i behov av hjälp. Ja, detta är riktigt i viss utsträckning. Men STU utövar ingen experimentverksamhet, tillverkar inga modeller och finns inte i verkstadsform i varje län. STU kan komma in i bilden via lämplig kontaktman på orten samt därefter i "större" sammanhang då uppfinningsidén har avancerat. Det är dock en mycket liten del av landets uppfinnare och småföretagare som verkligen får någon betydande ekonomisk hjälp genom STU.

Även sammantaget utgör det ekonomiska stödet till enskilda uppfinnare genom STU en mycket liten andel av vad som utbetalas i finansiellt stöd till mera storskalig forsknings- och utvecklingsverksamhet. STU har visserligen i år föreslagit ett särskilt stöd avsett för utvecklingsprojekt vid mindre företag. Men statens industriverk och statens utvecklingsfond avstyrker att en sådan stödform inrättas innan ansvarsfördelningen mellan STU, fonden och verket har klarlagts (prop. 1975/76:100 bil. 15 s. 200).

Den låga andelen uppfinnarstöd och ovan relaterade ställningstagande bör begrundas mot bakgrunden av att en god och färdigutvecklad innovationsidé av världsmarknadsklass kan ge årsarbeten åt tusentals människor inom landet. Därför bör värdefulla, teknikinriktade åtgärder snarast vidtagas.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs
att riksdagen beslutar

1. att hos regeringen anhålla att nästa förväntade industriella utvecklingscentrum snarast inrättas och lokaliseras till Västmanlands län,
2. att Västmanlands län görs till försökslän för praktisk, teknisk försöksverksamhet av typ som i motionen kallats "kollektiva industrihus" eller innovationscentra och att statsmakterna tillhandahåller ekonomiska och övriga erforderliga medel härför enligt samma former som beträffande industriella utvecklingscentra.

Stockholm den 26 januari 1976

ANDERS GERNANDT (c)